

УДК 338.49 (477.41)

Слюсар С.Т.

*аспірант кафедри економіки підприємства
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У КИЇВСЬКОМУ РЕГІОНІ

У статті досліджено стратегічні напрями розвитку соціальної інфраструктури сільських територій регіону. Здійснено систематизацію концептуальних підходів до класифікації елементів соціальної інфраструктури. Проаналізовано тенденції розвитку об'єктів соціальної інфраструктури сільської місцевості Київської області, а також сучасні проблеми розвитку соціальної інфраструктури на селі.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, сільські території, сільська місцевість, регіон, сільське населення, соціальна сфера.

Слюсар С.Т. РАЗВИТИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ В КИЕВСКОМ РЕГИОНЕ

В статье исследованы стратегические направления развития социальной инфраструктуры сельских территорий региона. Осуществлена систематизация концептуальных подходов к классификации элементов социальной инфраструктуры. Проанализированы тенденции развития объектов социальной инфраструктуры сельской местности Киевской области, а также современные проблемы развития социальной инфраструктуры на селе.

Ключевые слова: социальная инфраструктура, сельские территории, сельская местность, регион, сельское население, социальная сфера.

Slyusar S.T. DEVELOPMENT OF SOCIAL INFRASTRUCTURE OF RURAL TERRITORIES IN THE KIEV REGION

In article the strategic directions of development of social infrastructure of rural territories of the region are investigated. Systematization of conceptual approaches to classification of elements of social infrastructure is carried out. Tendencies of development of objects of social infrastructure of rural areas of Kiev region, and also modern problems of development of social infrastructure in the village are analysed.

Keywords: social infrastructure, rural territories, rural areas, region, country people, social sphere.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день одним з пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку Київського регіону та України в цілому визначено питання розширення й реконструкції соціальної інфраструктури сільських територій. Адже розвиток соціальної інфраструктури чинить значний вплив на усі процеси, які відбуваються у суспільстві. Вона не тільки дозволяє безпосередньо поліпшити якість життя селян, а й допоможе досягти іншої мети, яка поставлена перед сільським господарством. Соціальній інфраструктурі відведена роль задоволення загальнолюдських запитів, пов'язаних з життєдіяльністю, проживанням у сільській місцевості, забезпеченням належних умов праці, відпочинку, культурно-освітнього рівня, споживання матеріальних благ, що в цілому є запорукою добробуту, благополуччя, розвитку головної продуктивної сили суспільства – людини. Раціональний розвиток соціальної інфраструктури – багатоаспектна проблема, яка потребує вирішення багатьох питань наукового управління. Як відомо, елементи соціальної інфраструктури більшою мірою розглядаються у відриві один від одного, в контексті приватних технічних, виробничих, організаційних та економічних завдань. Практичний досвід показує, що всі компоненти соціальної інфраструктури мають бути предметом єдиного, цілісного процесу управління.

Розвиток соціальної інфраструктури регіону дозволяє створювати фундамент для підтримки соціально-економічних прав і гарантій населення, допомагає забезпечити і зберегти доступність соціальних послуг та сприяти максимальному наближенню об'єктивних потреб до ресурсних можливостей регіону. Нині надзвичайно актуальним стає дослідження, спрямоване на розроблення стратегії розвитку соціальної інфраструктури в регіоні, що сприяє економічному зростанню, забезпечує матеріальну основу реалізації соціальних програм і підвищення рівня життя сільського населення. Усе вищевикладене обумовлює актуальність даної роботи в науковому і при-

кладному значеннях щодо розв'язання значного господарського завдання, що стосується реформування найважливішої сфери життєзабезпечення населення – соціальної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах сучасної економіки загальними питаннями розвитку соціальної інфраструктури приділяють увагу такі науковці, як Л. Г. Богущ [5], Г. Колосюк [3], В. І. Куценко [5], Я. Остафійчук [5], В. К. Терещенко [7]. Кожний з цих учених зробив свій вагомий внесок у дослідження соціальної сфери та інфраструктури.

Постановка завдання. Метою дослідження є розроблення, наукове обґрунтування, впровадження стратегічних напрямів, розгляд основних тенденцій розвитку об'єктів соціальної інфраструктури сільської місцевості та висвітлення основних проблем розвитку соціальної інфраструктури регіону.

Виклад основного матеріалу досліджень. Нові соціально-економічні умови, що склалися нині на селі, – формування агропромислового виробництва на основі різних форм власності, диференціація послуг, що надаються населенню сільськогосподарськими, комунальними підприємствами або приватними структурами, а також зміна соціальних потреб сільських жителів у видах послуг потребують по-новому вирішити соціальні питання на селі.

Серед актуальних проблем особливого значення набувають ті, що пов'язані з сільською соціальною інфраструктурою. Саме вона є матеріальною та організаційною основою задоволення багатьох життєвих потреб населення. Проте кризові процеси минулих років в економіці України негативно позначилися на формуванні та розвитку об'єктів соціального призначення, зменшилася кількість підприємств, організацій, закладів та установ у цій сфері.

В економічній літературі виділяють декілька підходів до трактування поняття соціальної інфраструктури, що обумовлює дискусійність і розмитість її кордонів. Відповідно, і питання про специфіку розвитку соціальної інфраструктури сільських те-

риторій регіону залишається недостатньо вивченим. Теоретичне дослідження соціальної інфраструктури дозволило конкретизувати цю категорію і визначити її як стійку сукупність речових елементів, з якими взаємодіє регіональний соціальний суб'єкт і які створюють умови для раціональної організації всіх основних видів діяльності на території регіону: трудової, суспільно-політичної, соціально-культурної та соціально-побутової. Тобто соціальна інфраструктура – це умови, що забезпечують ефективну життєдіяльність людини не тільки на виробництві, а й у всіх сферах регіонального суспільства [1; 2]. Зокрема, не можна одні інфраструктурні елементи замінити іншими – вони діють лише в комплексі, взаємодіючи і доповнюючи один одного.

Важливо систематизувати концептуальні підходи до змісту та класифікації соціальної інфраструктури (табл. 1).

Таблиця 1

Систематизація концептуальних підходів класифікації елементів соціальної інфраструктури

Класифікаційна ознака соціальної інфраструктури	Елементи соціальної інфраструктури
Рівень організації суспільства	- соціальна інфраструктура країни, регіону, міста, підприємства;
Форма інфраструктури	- лінійна (мережа залізничних, автомобільних доріг та ін.); - точкова (школи, театри, ВНЗ і т.д.);
Проблемно-цільовий принцип	- тимчасова; - постійна;
Задоволення потреб людей	- інфраструктура, пов'язана із задоволенням щоденних потреб населення; - інфраструктура, пов'язана із задоволенням потенційних потреб населення;
Вид діяльності людини	- інфраструктура трудової діяльності; - суспільно-політична діяльність; - освіта і культура; - охорона здоров'я і фізична культура; - інші галузі невиробничої сфери;
Функціонально-цільовий принцип	- суспільно-політична та інтелектуально-культурна діяльність; - відновлення та збереження фізичного здоров'я населення;
Галузевий принцип	- розподіл і обмін; - надання споживчих послуг; - охорона здоров'я; - просвітництво; - управління та охорона громадського порядку;
Принцип доступності	- соціальна інфраструктура з безперешкодним доступом; - соціальна інфраструктура з обмеженим доступом; - недоступна соціальна інфраструктура.

Використання запропонованих класифікаційних ознак соціальної інфраструктури дозволило виявити явні особливості соціальної інфраструктури [1; 2; 3; 5].

- об'єктивний характер і приватна форма гармонізації життя суспільства, адже розвиток суспільного життя вимагає цілеспрямованого регулювання;

- до складу соціальної інфраструктури, крім установ та організацій, входять технічна забезпеченість, технологічні принципи та їх функціонування;

- соціальну інфраструктуру не можна розглядати у відриві від установок, ціннісних орієнтацій населення, окремих його груп і об'єднань;

- соціальна інфраструктура розв'язує завдання соціального розвитку.

Виходячи з наведених особливостей, важливо визначити цільові функції соціальної інфраструктури, такі як створення умов для формування прогресивних тенденцій у демографічних процесах; відтворення робочої сили якісно відповідає потребам і рівню розвитку виробництва; ефективне використання трудових ресурсів; раціональне використання людського часу.

Сільська соціальна інфраструктура є частиною соціальної інфраструктури Київського регіону, яку в цілому утворюють житлове і комунальне господарство, освіта, культура, охорона здоров'я, служба побуту, транспорт і зв'язок у частині, пов'язаній з обслуговуванням населення, інші галузі невиробничої сфери та торгівля. Кожній з даних галузей притаманні власна організаційна структура, форми обслуговування населення взагалі та в сільських поселеннях, механізм функціонування тощо.

За своїм складом соціальна інфраструктура є багатогалузевою та багаторівневою системою. Умовно вона поділяється на два блоки, в які входять галузі соціально-побутового та соціально-культурного призначення [6].

Сучасний стан житлово-комунального господарства на сільських територіях Київської області характеризується відсутністю належного матеріального, фінансового, кадрового та ресурсного забезпечення, необхідного для виконання завдань і повноважень місцевого самоврядування у сфері житлово-комунального господарства і як наслідок – кризою у цій сфері, яка проявляється насамперед у сферах утримання об'єктів благоустрою, житлового фонду та енерго-, тепло-, водопостачання населення.

Тенденція до поліпшення ситуації із введенням в експлуатацію житла в сільській місцевості спостерігається починаючи з 2003 р. – 1,4 млн м², протягом 2004-2006 рр. – 5,5 млн, у 2007 – 2008 рр. – 5,4 млн м². У зв'язку з кризовими явищами в економіці у 2010 р. скоротився показник введення житла в експлуатацію в сільській місцевості і становив у середньому за рік 3 млн м² (у міських поселеннях 6,3 млн м²), в тому числі 99,9% за кошти приватних осіб. Тобто останнім часом у сільській місцевості спостерігається тенденція до скорочення введення в експлуатацію житла.

Загалом, житловий фонд в селах області порівняно з 1990 роком зріс на 8,4%, в той час як в міських поселеннях – на 26,1%. Це призвело до того, що зростання забезпеченості житлом з розрахунку на одного жителя в містах відбувається швидшими темпами ніж в селах.

Важливе завдання галузей соціально-побутового призначення полягає у забезпеченні населення житлом. Вирішення житлової проблеми – основа соціальної політики відродження українського села, оскільки житлові умови безпосередньо впливають на демографічну ситуацію, закріплення молоді на селі.

Газифікація сільських населених пунктів є одним з пріоритетних завдань відродження села. Економічна роль газифікації полягає не тільки в тому, що докорінним чином змінюється сільський побут, а й у тому, що вводиться інша система опалення приміщень. Однак на сучасному етапі серйозною проблемою залишається газифікація сільських населених пунктів. На початок 2010 р. в Київській області було газифіковано 96,8% сільських будинків і квартир.

Разом з тим незадовільною є якість комунальних послуг, які надаються селянам. Так, наприклад,

електропостачання у випадку аварійної ситуації у віддалених сільських населених пунктах звичай відновлюється через кілька днів.

Торгівля є сферою діяльності соціальної інфраструктури, що справляє безпосередній вплив на усі сфери життя населення, а також, щодо забезпечення якісного обслуговування мешканців сільських територій закладами торговельної сфери. На жаль, протягом останніх десятиріч ситуація з торговим обслуговуванням сільського населення в Україні залишається складною. Це стосується всіх без винятку сільських територій нашої держави.

Загалом, торгове обслуговування сільських територій Київської області відзначається недостатнім рівнем не лише за кількісними, але і за якісними показниками. Типовим для деяких сіл є невеликий ринок, на якому місцевих жителів майже немає, а якщо вони там з'являються, то продають переважно фрукти та овочі з підсобного господарства, часом – молочну продукцію. Основна частина продавців приїжджають з навколишніх містечок. Вони торгують продуктами харчування, одягом, взуттям, господарчими товарами та інструментами.

В останні роки занепокоєння викликає тенденція згорання сільської мережі побуту. Так, на сьогоднішній день побутове обслуговування в селах майже відсутнє. А там, де воно є, обмежується переважно послугами перукарень, інколи ремонтом взуття чи пошиттям і ремонтом одягу. Така ситуація аж ніяк не відповідає сучасним стандартам. Вимогою сьогодення є заклади, що надають послуги з ремонту та обслуговування побутової техніки, хімічестки одягу, фото- і поліграфічні послуги, доступ до мережі Інтернет тощо.

Система народної освіти в Україні є єдиним комплексом послідовно пов'язаних між собою ланок виховання і навчання. Першою ланкою системи освіти є дошкільне виховання. Аналіз розвитку мережі дитячих садків в сільській місцевості Київської області дозволив констатувати факт, що на початок 2012 року функціонували 261 постійний дошкільний заклад, якими було охоплено 9,2 тис. дітей. За останні дев'ять років дослідження по сільській місцевості Київської області спостерігається зниження кількості дитячих дошкільних закладів.

В основному дитячими дошкільними закладами забезпечені крупні сільські населені пункти, тоді як у малих селах ця проблема залишається невирішеною.

Другою ланкою в системі освіти виступають загальноосвітні школи. У сільській місцевості регіону у зв'язку з демографічною кризою під загрозою опинилася мережа загальноосвітніх навчальних закладів. Відповідно, постає проблема якості освітніх послуг, їх фінансування та працевлаштування педагогічних працівників через скорочення ставок.

Аналіз розвитку мережі загальноосвітніх навчальних закладів у Київській області за 2003-2012 рр. свідчить, що мережа цих закладів освіти за останні дев'ять років зменшилася порівняно з 2003 р. на 8,7%. Зменшилася також і чисельність учнів, яких охоплюють загальноосвітні навчальні заклади, з 372,6 тис. осіб у 2003 р. до 234,2 тис. осіб у 2012 р.

Ринкові відносини поступово втручаються у сільську медицину, що виявляється в збільшенні числа платних послуг населенню. Таким чином, медичне обслуговування не лише на селі, де ситуація критична, а й у містах, не дає можливості кожному громадянину реалізувати своє, гарантоване статтею 49 Конституції України, право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [4].

В останні роки особливої актуальності набула проблема розвитку сільського зеленого туризму в умовах, наближених до природи. Організація відпочинку і туризму на базі сільських поселень може мати надзвичайно позитивний вплив на економіку та екологію багатьох адміністративних районів України за рахунок: використання наявного приватного житлового фонду, фінансових ресурсів сільського населення для будівництва та пристосування приватного житла для прийому туристів, самозайнятості селян та забезпечення туристів екологічно чистими продуктами харчування.

На даний час в Україні чітко виділяються регіони-лідери щодо розвитку сільського туризму. І один із таких районів – Переяслав-Хмельницький район Київської області з безкрайнім плесом Дніпра та славнозвісним комплексом музеїв легендарного Переяслава.

Комплексність вирішення проблем розвитку соціальної інфраструктури сільських територій вимагає наступного [6].

У галузі житлово-комунального господарства: впровадження ринкових механізмів будівництва житла на селі; збереження і раціональне використання житлового фонду; поліпшення житлово-побутових умов сімей.

У галузі побутового обслуговування сільського населення регіону: надання жителям села широкого спектра послуг; посилення впливу сервісу побутових послуг; часткова компенсація оренди приміщень і т.д.

У галузі торгівлі і ресторанного господарства: досягнення збалансованості попиту і пропозиції на ринку предметів споживання; задоволення попиту споживачів при високій якості обслуговування і мінімальному рівні витрат; збільшення кількості заготівельних організацій; вдосконалення форм обслуговування споживачів тощо.

У галузі освіти: реконструкція, капітальний ремонт і оснащення приміщень дошкільних установ; оснащення дитячих садків; збагачення духовності окремої особистості; сприяння реалізації програм комп'ютеризації сільських шкіл та «Шкільний автобус» тощо.

У галузі охорони здоров'я: оснащення медичних кабінетів; забезпечити сільські заклади охорони здоров'я сучасною медичною апаратурою, пересувними стоматологічними кабінетами та іншим сучасним устаткуванням.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, запобігання подальшому поглибленню руйнівних соціальних процесів на селі передбачає активізацію розробки і поступового втілення в життя комплексу нормативно-правових та організаційно-економічних заходів, які ґрунтуватимуться на реальному попиті та пропозиції соціальних послуг на макrorівні, тобто посиленні регулюючого впливу органів місцевого самоврядування на засадах органічного поєднання функцій місцевих владних структур та регіональних і загальнодержавних органів влади у вирішенні завдань розвитку соціальної інфраструктури сільських територій. Таким чином, соціальна інфраструктура відіграє важливу роль у формуванні сприятливого життєвого середовища на селі та забезпеченні сталості розвитку сільського господарства в цілому. Розвиток соціальної інфраструктури передбачає створення й фінансову підтримку закладів культури, освіти, охорони здоров'я, розбудову житлово-комунального комплексу тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Загребова Л.Е. Систематизация теоретических подходов к определению и классификации социальной инфраструктуры региона / Л.Е. Загребова // Современные аспекты экономики. – № 2(162). – СПб. : Инфо-да, 2011. – С. 30-36.
2. Загребова Л.Е. Эволюция концептуальных подходов к экономическому содержанию категории «социальная инфраструктура» / Л.Е. Загребова // Экономика. Управление. Право : научно-практический журнал. – М. : Изд-во ИНГН, 2011. – № 1. – С. 72-76.
3. Колосюк Г. Роль та значення соціальної інфраструктури в економічному розвитку депресивних міст / Г. Колосюк // Механізми реалізації стратегії розвитку національної економіки. – Т., 2011. – С. 212-214.
4. Конституція України: Офіційний вісник України від 01.10.2010. – 2010 р. – № 72/1 Спеціальний випуск.
5. Куценко В.І. Соціальна сфера: теоретичні, методологічні та прикладні аспекти розвитку : кол. моногр. / В.І. Куценко, Л.Г. Богуш, Я.В. Остафійчук та ін. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – С. 109-403.
6. Сталій розвиток та безпека агропродовольчої сфери України в умовах глобалізаційних викликів : монографія / О.І. Павлов, М.А. Хвесик, В.В. Юрчишин та ін. ; за ред. О.І. Павлова. – Одеса : Астропринт, 2012. – 519 с.
7. Терещенко В.К. Соціально-економічний розвиток сільських територій : навчальний посібник / В.К. Терещенко, Н.В. Морозюк // За ред. В.К. Терещенка. – Київ-Ніжин, 2011. – 184 с.

УДК 330.3

Соколюк К.Ю.
аспірант

Уманського національного університету садівництва

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РЕСУРСУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ЛЮДИНИ

У статті автором розглянуто процес формування інноваційного ресурсу інтелектуального капіталу людини в ринкових умовах господарювання. Досліджено основні питання процесу формування інтелектуального капіталу людини в період глобалізаційних процесів. Проаналізовано основні форми державної підтримки інноваційної діяльності. Окреслено основні напрями подальшого дослідження даної проблематики.

Ключові слова: інноваційний ресурс, людський капітал, інтелектуальний капітал, інноватика, ринок інвестиційних ресурсів, державна підтримка.

Соколюк К.Ю. ФОРМИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РЕСУРСА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КАПИТАЛА ЧЕЛОВЕКА

В статье автором рассмотрен процесс формирования инновационного ресурса интеллектуального капитала человека в рыночных условиях хозяйствования. Исследованы основные вопросы процесса формирования интеллектуального капитала человека в период глобализационных процессов. Проанализированы основные формы государственной поддержки инновационной деятельности. Определены основные направления дальнейшего исследования данной проблематики.

Ключевые слова: инновационный ресурс, человеческий капитал, интеллектуальный капитал, инноватика, рынок инвестиционных ресурсов, государственная поддержка.

Sokoluk K.Y. FORMATION OF INNOVATIVE HUMAN RESOURCE INTELLECTUAL CAPITAL

The author considers the formation of innovative resource rights in intellectual capital market conditions. The basic question of intellectual capital formation process rights during globalization. The basic form of state support for innovation. The basic directions of further research this issue.

Keywords: innovation resources, human capital, intellectual capital, Innovation, market investment resources, government support.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України характеризується структурними змінами в країні як на мікро-, так і на макрорівнях. Зокрема, поряд із стрімким розвитком НДДКР проблеми із оновлення основних засобів і впровадження новітніх ресурсо- та енергоощадних технологій у стратегічних галузях залишаються невирішеними. За підсумками 2012 року Україна входить до 50 країн – лідерів світу за рівнем інноваційного розвитку, а саме посідає 42 сходинку [5]. У той же час за рівнем ВВП із розрахунку на одну особу та з урахуванням реальної купівельної спроможності Україна на 38 місці серед 177. За рівнем номінального ВВП Україна лише на 52 сходинці [8]. Проте за рівнем доходу на душу населення Україна на 136 місці. Тобто інтелектуальний капітал використовується не в повній мірі, що позначається на соціальному забезпеченні населення та розвитку економіки країни у всіх галузях загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики формування інтелектуального капіталу та інноваційних ресурсів займалися такі

науковці, як М.Ю. Коденська, Л.І. Курило, В. Семиноженко, О.В. Чала, В.Г. Федоренко, А. Єремєєва, А. Пересада та ін.

Постановка завдання. Недостатність фінансування інвестицій у розвиток людини, основних складових людського капіталу – фізичної, інтелектуальної, духовної може викликати погіршення інноваційного клімату, так як основна мета, яку переслідуватимуть працівники, буде забезпечення самих необхідних потреб, а не саморозвиток та самоудосконалення. Тому потребує поглибленої розробки комплексу заходів щодо формування і правильності використання інноваційного ресурсу інтелектуального капіталу людини як на рівні організації, так і на загальнодержавному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Звичайно, недосконалість механізму залучення інноваційних ресурсів у ринкову систему можна обґрунтувати неготовністю бізнес-структур та економіки держави до змін, що передбачені при інтеграції до європейської та світової економіки. Проте тут ви-